

УДК 354:378

В.М. Мороз доктор наук з державного управління, професор
Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут»

С. А. Мороз кандидат наук з державного управління
Національний університет цивільного захисту України
м. Харків, Україна

ДУМКА РОБОТОДАВЦІВ ЩОДО ЧАСТКИ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ОКРЕМИХ СУБ'ЄКТІВ ЗА РЕФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Проблематика забезпечення якості вищої освіти, з огляду на свою неабияку значущість для забезпечення соціально-економічного розвитку суспільства, є актуальною та значущою, як в контексті діалектики її взаємозв'язку з питаннями розвитком суспільства та держави, так і з огляду на існуючі запити з боку ринку праці та роботодавців щодо якості компетенцій здобувачів вакансій. Серед таких питань слід звернути увагу на питання реформування системи забезпечення якості вищої освіти та відповідальність за ці процеси з боку окремих суб'єктів господарювання.

З'ясування думки роботодавців щодо рівня відповідальності основних суб'єктів управління за підвищення якості вищої освіти було здійснено у межах авторського позагрантового проекту «Оцінка якості вищої освіти». Програма реалізації проекту (дизайн дослідження або дослідницький протокол) передбачала проведення опитування студентів та роботодавців з України та з деяких інших світу. Перший етап складався з двох періодів, а саме опитування студентів (з грудня 2017 по листопад 2018 року) та роботодавців (з січня 2019 по лютий 2020) за анкетой з фокусом уваги на оцінюванні якості вищої освіти. На другому етапі було проведено опитування студентів щодо якості дистанційного навчання в системі вищої освіти (з грудня 2017 по цей час). До опитування студентів у якості респондентів були залучені здобувачі вищої освіти з Латвії та Китаю. Деякі з результатів аналізу думки латвійських та китайських студентів були висвітлені нами у межах попередніх наукових публікацій [1, 2, 3].

В опитуванні прийняло участь 184 роботодавців з Харківської, Полтавської, Сумської, а також підконтрольних Україні частин Донецької та Луганської областей.

Запропонована до заповнення роботодавцями анкета містила вісімнадцять запитань, переважна більшість з яких були закритого типу. Фокусом одного з таких запитань організаторами дослідження було визначено проблематику лідерства в ініціюванні реформ щодо підвищення якості вищої освіти. Іншими словами, респондентам-роботодавцям було запропоновано висловити свою думку (обрати варіант відповіді) щодо того з суб'єктів забезпечення якості вищої освіти (стейкхолдерів), який повинен бути ініціатором у проведенні реформ відповідної системи. Результати обробки анкет подано в таблиці 1.

п/н	Суб'єкт проведення реформ	Частка відповідальності суб'єкту за підвищення якості вищої освіти, %
1	Студент (слухач)	16
2	Заклад вищої освіти (університет)	22
3	Роботодавці	18
4	Органи публічного управління (органи державної влади та органи місцевого самоврядування)	36
5	Суспільство (громадські об'єднання; моніторингові місії; експертні агентства)	8

Таблиця 1 – Компетенція суб'єктів у проведенні реформ щодо підвищення якості вищої освіти (за результатами аналізу відповідей роботодавців)

За результатами аналізу отриманих результатів можемо сформулювати такі основні узагальнення.

По-перше, на думку респондентів-роботодавців (далі респондентів) найбільший рівень відповідальності за ініціювання реформ в системі забезпечення якості вищої освіти покладається на органи публічного управління (36%). Це свідчить про те, що респонденти, у переважній своїй більшості, перебувають на позиціях так званої етатистської моделі взаємовідносин між державною та суспільством, а саме – сильної держави (максимальне за результатами оцінювання значення для суб'єкту «органи публічного управління» – 36%) та слабкого громадянського суспільства (мінімальне за результатами оцінювання значення для суб'єкту «суспільство» – 8%). Домінування в оцінках респондентів ролі держави (органів публічного управління) у забезпеченні якості вищої освіти, створює підґрунтя для перегляду місця та ролі суб'єктів публічного управління у її системі.

По-друге, не очікувано високу оцінку рівня впливовості в ініціюванні реформ щодо підвищення якості вищої освіти отримали роботодавці (18%). Неочікуваність такого результату була обумовлена тим, що під час проведення серії експертних інтерв'ю роботодавці не ідентифікували високого рівню своєї впливовості в системі забезпечення якості вищої освіти та не відносили себе до ініціаторів проведення реформ у відповідній системі. Іншими словами, під час інтерв'ю деякі з роботодавців ставили під сумнів доцільність своєї участі у забезпеченні якості вищої освіти, адже на їх думку, ринок праці має достатньо важелів у регулюванні відповідних питань. Така позиція роботодавців дійсно виглядає цілком обґрунтованою, особливо в контексті змісту таких принципів функціонування ринкового середовища як: вільний вибір; вільне ціноутворення; саморегулювання тощо.

По-третє, один з найвищих рівнів відповідальності за ініціювання реформ в системі забезпечення якості вищої освіти респонденти визначили для закладів вищої освіти (22%). Це другий за своєю значущістю показник відповідальності. Не заперечуючи таку позицію роботодавців звернемо увагу на той факт, що ініціювання реформ системи покладається на один з її елементів. Тут виникає питання про здатність елемента системи «розуміти необхідність», а тим більше ініціювати здійснення реформ. Чи може окремий елемент системи бути обов'язаним про умови функціонування системи в цілому, а тим більше бути ініціатором тих реформ, які можуть вивести його з стану рівноваги? Скоріше за

все це питання є риторичним, хоча відповідь на нього має цілком обґрунтоване формулювання. Наприклад, відповідно до теорії організації, а саме розробленої у її межах концепції організаційних змін, будь-яке організаційне утворення, прагнучи до збереження стану стабільності, чинитиме опір змінам. Такий опір буде здійснюватися як на рівні окремих членів організації, так й на рівні організації в цілому. Крім того, слід розуміти, що серед подій які обумовлюють майбутні зміни, неабияке місце відведено так званим зовнішнім силам та суб'єктам. Також слід звернути увагу на думку Б.З. Мільнера щодо етапів організаційних змін, а саме тих з них, ефективність проходження яких організацією залежить у тому числі й від умовно позаорганізаційних факторів. Серед таких етапів ми можемо виокремити: «визнання розриву між поточним та бажаним станом системи», «сприйняття та оцінка», «планування та аналіз» тощо [4, с. 611]. Відповіді на ці питання є очевидними та такими що ставлять під сумнів здатність системи, у нашому випадку «системи вищої освіти в цілому та її основних елементів», як до ініціювання реформ так й до їх проведення. З огляду на вище наведене можемо припустити, що компетенція ЗВО у проведенні реформ щодо підвищення якості вищої освіти, не дивлячись на думку роботодавців, є достатньо обмеженою.

По-четверте, на рівні одного з найменших за показником своєї значущості в ініціюванні реформ щодо підвищення якості вищої освіти суб'єктів, респонденти визначили студентів (16%). Під час серії експертних вибіркових інтерв'ю роботодавці висловлювали сумнів щодо здатності студентів, особливо на перших роках свого навчання у ЗВО, розуміти потреби у реформуванні системи забезпечення якості вищої освіти. На переконання роботодавців, в основу такого усвідомлення повинні бути покладені знання суб'єкту, з одного боку, щодо очікуваного підсумкового результату навчання у ЗВО, а з іншого – запитів ринку праці до необхідного рівня розвитку професійних та загальнолюдських якостей здобувачів вакансії, а також тенденцій його розвитку. Цілком очевидно, що наявність знань студентів за цими напрямками, так само як й їх якість, є значно обмеженими. Цей фактор у поєднанні з незавершеністю процесів формування особистості експерта, та як наслідок – відсутність концептуальної зрілості у суб'єкта оцінювання, майже знецінює участь студентів в ініціюванні реформ системи забезпечення якості вищої освіти. Разом з тим, Стандарти і рекомендації щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти ідентифікують студентів на рівні одного з стейкхолдерів [5, с. 9], а отже ми не можемо ігнорувати їх думку щодо зміни відповідної системи.

По-п'яте, за оцінками респондентів найменший рівень компетенції щодо ініціювання реформування системи вищої освіти України у суспільства (8%), хоча у більшості з систем забезпечення якості вищої освіти країн-членів ЄС, саме суспільство, через інститут громадських організацій, відіграє провідну роль у відповідному процесі. Відповідно до норм Стандартів і рекомендацій щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти залучені до зовнішнього забезпечення якості вищої освіти суб'єкти, повинні «бути незалежними в тому, що нестимуть самостійну відповідальність за свої дії; і що треті сторони, такі як вищі навчальні заклади, міністерства чи інші учасники

процесу, не впливатимуть на висновки і рекомендації їхніх перевірок» (стандарт 3.6. «Незалежність») [6]. Під незалежністю автори Стандартів розуміють можливість функціонування агенцій із зовнішнього забезпечення якості без врахування думки закладів вищої освіти, уряду та органів політичного впливу. Цілковито очевидно, що будь яка організація фундатором якої виступає держава так чи інакше буде залежати від свого засновника, а відповідно не відповідатиме нормам Стандартів і рекомендацій щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти. За умови утворення агенції із зовнішнього забезпечення якості у формі громадської організації вплив на її діяльність з боку «закладів вищої освіти, уряду та органів політичного впливу» буде мінімальним. Отже, агенція, скоріше за все, не повинна мати статус державної установи або організації, як з огляду на необхідність виконання норм Стандартів щодо «незалежності», так й в контексті здатності самостійно відповідати перед суспільством за результати своєї експертної діяльності. Разом з тим, розглядаючи проблематику компетенції суспільства щодо ініціювання реформування системи вищої освіти України, слід прийняти до уваги той факт, що суспільство не має безпосереднього зв'язку з системою вищої освіти. Скоріше за все, такий зв'язок є опосередкованим, наприклад через системи людського капіталу та трудового потенціалу соціального об'єкту [7]. У межах цих систем феномен «якості вищої освіти» позиціонує на рівні лише однієї з багатьох інших детермінант розвитку, а отже її вплив є достатньо обмеженим.

Вище сформульовані узагальнення та висновки не вичерпують проблематики оцінювання роботодавцями рівня відповідальності окремих суб'єктів за реформування системи забезпечення якості вищої освіти в Україні, а отже можуть бути уточненні під час подальших напрямів наукових пошуків. Найбільш перспективними з напрямів в організації подальших наукових досліджень є ті з них, фокусом наукової уваги яких є аналіз думки роботодавців щодо розподілу відповідальності між основними суб'єктами забезпечення якості вищої освіти за її підсумковий рівень, а також визначення суб'єктів, які за очікуваннями респондентів повинні стати ініціаторами у проведенні реформ у галузі вищої освіти.

Література

1. Мороз С. А. Відповідність університетських знань вимогам ринку праці: аналіз думки студентів з Китаю. Вісник післядипломної освіти. Серія: Управління та адміністрування. 2019. Вип. 8. С. 46-70
2. Мороз С.А. Оцінювання якості вищої освіти студентами з Китаю як підґрунтя для використання його досвіду у вдосконаленні системи управління освітянською галуззю України. Публічне урядування. 2019. №4. С. 174–188
3. Мороз В.М., Садковий В.П., Бабаєв В.М., Мороз С.А. Онлайн опитування студентів у системі забезпечення якості вищої освіти. Інформаційні технології та засоби навчання. 2018. 6. URL: <https://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt/article/view/2415>
4. Мильнер Б.З. Теория организации: учебник. М.: ИНФРА-М, 2008. 797 с.
5. Стандарти і рекомендації щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти (ESG). авт. тексту Європейська асоціація забезпечення якості вищої освіти. К.: ТОВ «ІЦС», 2015. 32 с.

6. Стандарти і рекомендації щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти. К.: Ленвіт, 2006. 35 с

7. Мороз С. А. Державне управління розвитком трудового потенціалу ВНЗ: компетенція людини, університету та держави. Державне управління: удосконалення та розвиток: електронне наукове фахове видання Академії муніципального управління. 2016. №4. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=967>

УДК 378

Josep Muñoz, Adult education coordinator of Blanes,
Department of education, Generalitat of Catalonia,
Universitat Politècnica de Catalunya,
Kingdom of Spain

Lyudmila L. Kalinichenko, Doctor of Economics, Professor
Kharkiv National University of Construction and Architecture,
Kharkiv, Ukraine

PEDAGOGICAL SKILL

AS A FACTOR IN IMPROVING MODERN EDUCATION

Pedagogical skill is the art of learning and upbringing. Pedagogical skill teacher of higher education is a professional skill to use a set of knowledge, methods, skills, skills, mental processes, personality qualities for a successful, creative, effective solution of various pedagogical tasks and achieving the goals of educational and research work. The scientific and pedagogical activity of a teacher of a higher educational institution synthesizes the components that will allow the learning process as effective as possible. These components include:

- professionalism that does not stop developing and improving.
- increasing professional competence.
- transfer to students of knowledge about the latest achievements of science in the relevant area of knowledge;
- the ability to generate a skill to think actively and independently find decisions.
- to develop superprofessional skills of the teacher **SOFT SKILLS** that integrate emotional intelligence, skills to convince, communicative and managerial talents, ability to solve conflict situations, emotional intelligence, readiness for thought-out risk, load, stress and conflicts, creativity, flexibility, tendency to find alternative solutions .
- to improve pedagogical technique which is based on the ability to possess themselves and skills to cooperate with each student and all group in the process of solving pedagogical tasks.
- to form professional stability, which ensures the ability of a teacher to carry out professional activities for a long time with a high level of emotional stability, performance.
- constantly improve oratory technique.